

Kur'an'da 'Hızlân' ile 'Tevfîk' Kelimelerinin Kullanımları

NİHAT DEMİRKOL ^a & MUSTAFA KARATAY ^b

Öz: Tevfîkin olmadığı yerde hızlân, hızlânın olmadığı yerde tevfîk vardır. Bu iki kelime birbirinin zıttıdır. Birisinin olduğu yerde diğeri olmaz. Karanlık ve aydınlık gibi. İki kelimedede Kur'an'da kullanılmaktadır. Tevfîk'in neticesi başarı, hızlânın neticesi ise mağlubiyettir. Tevfîk'in ve hızlânın neticesi Allah'ın iradesine bağlıdır. Kişinin amelleri bunda etkili olmakla beraber son noktayı koyan Allah'tır. Tevfîk ve hızlân hem kâfir için hem de Müslüman için geçerlidir. Allah, her insan için çalıştığının karşılığını vermektedir. Fakat muvaffakiyeti vermesi veya hızlân da bırakması O'nun iradesinde olan bir durumdur. Yaptığımız işlerde Allah'ı devre dışı bırakmak aslında kendimizi devre dışı bırakmaktır. Çünkü işin neticesi O'nun elindedir. Dolayısıyla onu unutmak veya devre dışı bırakmamız durumunda işlerimizdeki netice mağlubiyettir. Çalışmak ve neticeyi ondan beklemenin nihayeti ise başarıdır, muvaffakiyettir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, hızlân, tevfîk, irade, netice.

Geliş Tarihi: 18.04.2018 | Kabul Tarihi: 30.04.2018

^a İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü
nihat123demirkol@hotmail.com

^b İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü
mustafakarayat1988@gmail.com

The Use of Terms 'Hizlan' and 'Tawfiq' in the Quran

NİHAT DEMİRKOL & MUSTAFA KARATAY

Abstract: Where there is no speed, there is speed, where there is no speed. These two words are the opposite of each other. There is no place where there is someone. Like darkness and light. Two words are used in the Qur'an. The success of Tefvik is the success; the success of speed is the magic. The consequences of rapidity and speed are dependent on God's will. This is the one who puts the final point together with being effective in this. Success and speed are both for the saints and for the Muslims. God gives you the right to work for every human being. But it is a situation in His will to give success or lose speed. To disobey God in the works we do is to disarm ourselves. For the work of Him is in Him. So if we forget or disable it, the consequences in our business are misleading. The success of the work and conclusions you expect from him is a success.

Keywords: Quran, hizlan, tawfiq, will, conclusion.

Giriş

İnsanlar hayatı boyunca yaptıkları işlerde bazen muvaffak olmuşlar bazen de mağlup olmuşlardır. Müslümanlar olarak yaptığımız işlerde Allah'tan her zaman muvaffakiyet talep etmekteyiz. Dile yerleşmiş o güzel ifadeyle "gayret bizden tevfik Allah'tandır" diyerek işe koyuluruz. İşlerimizde muvaffak olmamız veya hüsrana uğramamız bizim Allah'a karşı olan tavrımız etkili olmakla beraber muvaffakiyet vermek veya hızlân da bırakmak sadece Allah'ın elindedir. O muvaffak etse hiçbir şey engel olmayacağı gibi eger bizi hızlânda bıraksa da bizi işlerimizde muvaffak edecek kimse yoktur. Tevfik'in neticesi başarı hızlân'ın neticesi ise mağlubiyettir. Kur'an'daki bu iki kelimenin manasını bilmek bizlere işlerimizdeki gayretlerimize yön vermektedir. Dolayısıyla birbirinin zıttı olan bu iki kelimeyi anlamının hayatımızda bir nebze de olsa başarı ve mağlubiyetlerde dengeli bir tutum sergileyeceğimizin kanaatindeyiz.

1. Hızlân Kelimesi

1.1. Anlamı

Hızlân kelimesi arapçada *زل* fiilinden masdar olup sözlükte engellemek, alıkoymak, muaveneti kesmek, kendi haline bırakmak, rezil olma, aşağı düşmek, kişinin kendisine yardım edeceğini zannettiği kimsenin onu terk etmesi, ihtiyaç halinde yardımın kesilmesi, gibi anlamlar gelmektedir.¹ Terim olarak da "Allah'ü Teâlâ'nın isyankâr kullarına karşı yardımını kesmesi, onları kendi haline bırakması" şeklinde tarif edilir.² Ebu Hayyan'a (1345/745) göre hızlân, kişinin terk eden kişiye ihtiyacı olduğu halde onu terk etmesidir. Yani ihtiyaç halinde kişiyi yardımsız bırakmaktır.³ Biz-

¹ Ragıb El-İsfehani, *Müfredat-u Elfazi'l-Kur'an*, Daru'l Fikr. Beyrut,2010, s.145; Ömer Ahmed Muhtar, *Mu'cemu'l Mevsui'yye li-Elfazi'l Kur'an'il Kerim ve Kıraatihi*, Müessesetü's-Sutur, Riyad, 2002, s.161; Ebu Bekr Muhammed b. Hasen b. Derid el-Ezidi, *Cumhur'l-Luğat*, Daru'l İlm, Beyrut, 1987, I, 595; İlyas Çelebi, "Hızlân" *DİA*, XVII, 419; Kadir Güneş, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mekteb Yay., 2011, s.324.

² Çelebi, "Hızlân" XVII, 419

³ Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyan el-Endulusî, *Bahru Muhit*, Dâru'l-Fikr, Beyrut,

lerde aciz insanlar olarak her zaman Allah'a ihtiyacımız vardır. Yani Allah bizleri bıraktığı zaman bizim ona ihtiyacımızın olmaması söz konusu değildir.

1.2. Kur'an'da Kelime Olarak Kullanımı

Hızlân kelimesi Kur'an'da üç ayette geçmektedir. Birinci ayette muzari sığısıyla şöyle ifade edilmiştir.

إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَحْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

*"Allah size yardım ederse, size galip gelecek kimse yoktur. Eğer sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir? Müminler ancak Allah'a tevekkül etsinler."*⁴

Eğer Allah'ın emirlerine muhalif hareke eder ve Allah ile Resulüne itaatten ictinab edersek Allah, bizi hızlân da bırakır. Yani yardımını keser ve bütün mahlûkat toplansa da bizlere yardım edemezler. Allah'ın hızlân'da bırakması ise helak olmak demektir.⁵ Zafer, başarı ve muvaffakiyet tamamen Allah katındandır. Allah'ın yardım ettiğine kimse için yenilgi söz konusu değildir. Hızlân'da bıraktığı kimseler ise zafer ile tanışmaları mümkün değildir. Tarihte Müslümanlar bunun ilk örneklerini Bedir, Uhud ve Huneyn savaşlarında vermişlerdir. Allah, Bedirde Müslümanlara yardım etmesinden dolayı az olmalarına rağmen kendilerinin yaklaşık üç katı olan müşrikleri yenebilmişlerdi. Çünkü Allah, yardım etmişti. Uhud savaşında ise Allah yardımını kesince Müslümanlar mağlup oldular. Huneyn'de ise ilk etapta kısa süreli bir mağlubiyet yaşadılar. Daha sonra Allah'ın yardım göndermesiyle zafer kazanmışlardı. Fakat yardımını kesince sahabe bile olsa Huneyn gününde kısa süreli yenilgiden kurtulamamışlardır. Bu da bizlere göstermektedir ki işlerin tamamı Allah'ın elindedir. Ayetteki ifadeyle Müslümanların yalnızca Allah'a tevekkül etmeleri gerekmektedir.⁶

1999, III, 384.

⁴ Al-i İmran 3/160.

⁵ Muhammed b. Cerir Taberî, *Câmi'u'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'ân*, Müessesetu'r-Risale, Beyrut, 2000, VII, 347.

⁶ Fahreddin er-Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, Dâru'l-İhya-i Turasi, Beyrut, 1999, IX, 411.;

Ayette Allah'ın yardım ettiği birisine veya topluluklara kimsenin onları yenemeyeceği, Allah'ın muavenetini kestiği kimsenin de hüsrân ve reziletten kimsenin kurtaramayacağı, yardım edemeyeceği ve zafere ulaştıramayacağı belirtilmekle birlikte, başarı için kararlılık ve tevekkülle çalışmanın gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.⁷ Aynı zamanda bu ayette itaate teşvik ve günahattan da sakınma emri bulunmaktadır. Allah, itaat eden kullarına yardım edeceğini ifade etmektedir. Nitekim Al-i İmran 3/125. ayette sabredip, sakındığımız takdirde kâfirler bizlere saldırdığında beş bin alametli meleklerle yardım edeceğini ifade etmektedir.⁸ Dolayısıyla Allah'ın yardım ettiği kimse muvaffak olurken yardımını kestiği kimse ise hüsrana uğramaktadır. Bu yardımın neticesi dünya ve ahiret mutluluğu olduğu gibi tam tersi ise hüsrân olmasıdır.⁹

Diğer bir ayette ise hızlân kelimesi mübalağa sığasıyla şeytana nispet edilmiştir.

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا

“Andolsun, zikir bana geldikten sonra beni ondan saptırdı. Ve şeytan insanı yapayalnız ve yardımcısız bırakır.”¹⁰

Şeytan, Allah'ın Âdeme secde emrine uymayan ve itaat etmeyen tek varlıktır. Bunun neticesinde ise Allah, onu hızlân'da bırakmış ve dünya ile ahireti heba olmuştur. Şeytanın dostluğuna asla güven olmaz insanı yarı yolda yardımsız bırakır. Zikir, Allah katından gelen Kur'an'dır. İnsanoğlu Kur'an'la doğruyu bulduktan sonra şeytan onu saptırtır. Sonra da sıkıntı ve bela anında insanı bırakır, ne yardımcı olur ne de kurtarır.¹¹

Şeytan sürekli insanı aldatır. Gerek insanları saptırmaya çalışsan insi şeytanlara, gerekse cinni şeytanlara da dikkat etmek la-

Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez-Zemahşerî, *el Keşşaf*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1987, I,432.

⁷ Abdullah ibn Ömer ibn Muhammed Nasruddin el Beydavî, *Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vil*, Dârü'l-İhya'i Turasi, Beyrut, 1997, II, 46.

⁸ Zemahşerî, *el Keşşaf*, I,433. ; Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, IX, 411.

⁹ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, IX, 412.

¹⁰ Furkan 25/29.

¹¹ Taberî, *Câmi'u'l-Beyan*, XIX,263. ;Muhammed Ali es-Sabunî, *Safvetü't-Tefasir*, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 2001, II, 331.

zımdır. Önce bir takım şeylere teşvik ederler, süslü gösterirler, kendilerine hizmeti İslam'a hizmet sayarlar, İslam'ın yolundan ziyade kendi yolunu gösterirler sonra da aralarında gerek maddi gerek fikri sorun olduğunda ise onları yapayalnız bırakıverirler.¹²

Ayetteki şeytan ifadesi ise insanı yoldan saptıran dost, İblis veya cinlerden ve insanlardan şeytanlaşmış olan herkesi kastetmiş olabileceği ifade edilmiştir.¹³ İsrâ Suresinde ise hızlân kelimesi Allah'ın affetmeyeceği, insanın haysiyetine ve fitratına yakışmayan, Allah'tan başkasını ilah edinenlerin kınanmış ve yardımdan mahrum bırakılacağını ifade edilmektedir.

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا

"Allah ile birlikte başka ilâh daha edinme! Yoksa kınanmış ve yalnız başına bırakılmış olarak oturup kalırsın."¹⁴

Taberî'ye (923/310) ayet Hz. Peygamber'i uyarmaktadır. Eğer ulûhiyette ve ibadette Allah'tan başkasını ilah edinirse zemmedilecek ve Allah'ın nimetinden mahrum kalacağını ifade etmiştir. Zem kelimesinin Allah'ın nimetini ifade ettiğini yani zem edilen kişinin Allah'ın nimetinden mahrum kalacağını ve Allah'ın ona veli olmayacağını ifade etmektedir.¹⁵ Fakat Hz. Peygamber insanları şirkten kurtarmak ve insanların sadece Allah'a ibadet etmelerini sağlamak için gönderilmiştir. İnsanları şirkten kurtarmak gönderilmiş birisinin kendisinin şirkte girmesi söz konusu değildir. Aksi takdirde nübüvvet mesajının anlamı kalmayacaktır. Dolayısıyla hitabı Hz. Peygamber'e indirgemenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Hitabı insan olarak almak¹⁶ görmek Kur'an mesajının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Allah'a şirk koşan her kim olursa olsun zem edilecek ve Allah'ın yardımından mahrum kalarak

¹² Bkz. Nihat Demirkol, *Tefsirler Işığında Nasr Suresinin Tahlili*, Iğdır Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır, 2017, s. 13. Musa Çetin, *Hadisler Bağlamında Şiddet Olgusu*, DÜİFD, 2015, sayı 2, sayfa, 375.

¹³ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXIV, 455.

¹⁴ İsrâ 17/22.

¹⁵ Taberî, *Câmi'u'l-Beyan*, XVII, 412.

¹⁶ Ebu'l-Hasen b. Ahmed el-Vahidi, *el-Veciz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz*, Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1995, s. 631.

hızlân'a düşecektir. Eğer Allah'tan başkalarını ilah kabul eder, hayatımızda Allah'tan başkalarına tasarruf hakkı verirsek bizler de zemmedileceği, Allah'ın desteğini kaybedeceğimizi ve yalnız bırakılacağımızı bildirmektedir. Ancak ayetin mefhumu muhalifi ile anlaşılmaktadır ki Allah'a inanırsak, tevhid ehlinde olursak kınanmak yerine methedilir ve Allah'ın yardımına mazhar kılınırız anlamına gelmektedir. Zemahşeri'ye (1144/538) göre bu ayette ki hızlân şunu ifade etmektedir. Allah'a şirk koşanlar zaferden acizdirler. Çünkü hızlân'da kalmışlardır.¹⁷

Razî'ye göre (1191/586) ise bu ayet üç anlamı içermektedir. Birincisi: İmanın en şerefli kısmı olan tevhidi açıklamakta ve şirki nefyetmektedir. Öncelikle Allah'tan başka ilah olmadığını ifade ettikten sonra diğer amelleri açıklamaktadır. İkincisi: Zahirde hitap Hz. Peygamberdir. Fakat mükellef olan herkeste olabilir. İnsan olması da muhtemeldir. Razî'nin kabul ettiği görüş ise hitabın insan olduğudur. Sanki şöyle denilmiştir. *أَيُّهَا الْإِنْسَانُ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ*. Üçüncüsü ise şirk koşan kişinin zemmedilmesidir. Çünkü şirk koşan yalancıdır. Yalancı ise zemmedilir. Tevhitte kemal, kesrette ise noksan vardır. Şirk koşan korunmaz ve yardımdan da mahrum kalır ki bu da hızlân'ın ta kendisidir.¹⁸

Kurtubî'de (1273/671) muhatabın insan olduğunu görüşünü vermekle beraber hitabın Hz. Peygamber'e olduğunu ve bundan maksadın ise ümmet olduğunu ifade etmektedir. Yine Kurtubîye göre zemmedilip hızlân'da kalan kişiye ne bir yardımcı ne de bir dost bulamayacağını ifade etmektedir.¹⁹

Hızlân kelimesi, tevfik, lütuf ve nasr kelimelerinin zıttıdır.²⁰ Hızlân ise "yardımdan mahrum bırakmak" anlamında kullanılmaktadır. Fakat hızlân'daki "yardımdan mahrum bırakmak" manası gücü ve kuvveti yerinde olduğu halde yardımdan mahrum

¹⁷ Zemahşeri, *el Keşşaf*, II, 657.

¹⁸ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, XX, 319-320.

¹⁹ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi'u'l-Ahkâmî'l-Kur'an*, Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, Kahire, 1964, X, 236.

²⁰ Ebu'l-Berekat Muhammed b. en-Neseî, *Medâriku't-Tenzil ve Hakaiku't-Tenzil*, Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut, 1998, II, 251. ; Çelebi, "Hızlân", XVII, 419.

birasmaktır. Yoksa gücü ve kuvveti olmayanın yardım etmemesi demek değildir. Gücü olmayanın istese de yardım etmesi muhaldir. Dolayısıyla gücü ve kuvveti olmayanın yardım etmemesi hızlân da bırakmak değildir. Acziyetten yardım edememektir.²¹

2. Tefvik Kelimesi

2.1. Anlamı

Tefvik kelimesi v-f-k kökünün tef'il veznindedir. V-F-K ise sözlükte "isteğe veya duruma göre uygun olmak, iki şey arasında uygunluk, her şeyin bir şeyde ittifak etmesi" gibi anlamlarına gelirken aynı kökten türeyen muvaffakiyet ise daha çok anlaşma, sonuca varma, başarı kazanma anlamlarına gelmektedir. Mesela "şu konuda falan kişi ile muvaffak olduk" demek yani mutabık olduk, anlaşmaya vardık anlamına gelirken "Kul muvaffak olmaz Allah muvaffak kılmadıkça" sözünde ise başarı anlamına gelmektedir.²² Tefvik "muhtelif şeyleri aralarındaki münasebetten dolayı bir araya getirmek"²³ anlamına gelirken terim olarak ise "Allah'ın kullarının faydasına olan şeyleri dileyip kendisinin razı olacağı şeyleri sevdirmesidir." İnsan, Allah'ın sevdirmeye eylemine müdahalesi yoktur. İnsan sadece sevirme eyleminin çıktığı yerdir.

V-f-K kökünün ifti'al vezninden olan ittifak ise insanın kade-rine uygun olan şeyleri yapmasıdır. İttifak iyi ve kötü işler ayırtetmeksizin kullanılırken tefvik ise sadece iyi işlerdeki başarı için kullanılmaktadır.²⁴

2.2. Kur'an'da Kelime Olarak Kullanımı

V-f-k kelimesi farklı kalıplarda toplamda dört defa kullanılmaktadır.²⁵ Nisa suresinde Allah, araları bozulan eşlerin arasını

²¹ Demirkol, *Tefsirler Işığında Nasr Suresinin Tahlili*, s.13. Abdulhalim Oflaz, *Kur'an Tarihi Etrafındaki Düşünceler*, Yüzüncü Yıl Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006, s. 45.

²² Halil b. Ahmed el-Ferahidî, *Kitâbu'l-Ayn*, Dâru'l-Mektebeu'l-Hilal, Bagdat, 1985, V,226. ; İsfehani, *Müfredat*, s. 565.

²³ Mütercim Asım Efendi, *Kamusu Muhit Tercümesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İst.2013, III, 1031-1033.

²⁴ İsfehani, *Müfredat*, s.565

²⁵ Muhammed Fuad Abdulbakî, *Mu'cemu'l-Müfrehes li Elfazi'l Kur'an*, Dâru'l-

bulmak ve onları barıştıırıp anlaşmaları için her iki taraftan birer kişiyi hakem tayin etmeleri halinde ve iki tarafında arayı bulup düzeltmeleri halinde Allah'ın onların arasını bulacağını şöyle ifade etmektedir.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, Alîm'dir - Habîr'dir.”²⁶

Allah, işin neticesini elinde bulundurmaktadır. Eğer “iki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse” sözünden maksat hakemler ise seçilen hakemler iyi niyetle ve samimi olarak olarak, adaletli bir biçimde eşlerinin arasını bulmak isterlerse Allah, onları muvaffak kılar ve tek bir sözde ittifak ederler. Yani eşlerini arasını bulurlar. Eğer iki zamir eşlere raci ise eşler samimiyetle barışmak istiyorlarsa Allah, onların arasındaki kırılganlıkları giderir ve kalplerine nefret yerine sevgi yerleştirir. Neticede barışırlar.²⁷ Zamirler hakemlere raci olduğunda onları muvaffak etmek Allah'ın elindedir. Eğer zamirler eşlere raci ise Allah, hakemleri de devre dışı bırakarak eşlerin muvaffakiyetleri yine elinde bulundurmaktadır. Her iki şekilde de işlerin sonucunu Allah, belirlemektedir. Nebe' suresinde ise cehennemın kâfirleri gözetlediği, orada ebediyen kalacakları ve onlar için kaynar su ile irinden başka bir içeceğin olmadığını ifade edildikten sonra bunun onların yaptıklarına muvaffak bir ceza olduğu ifade edilmiştir.

جَزَاءٌ وَفَاقًا

“Tam da yaptıklarına uygun.”²⁸

Kâfirlerin Allah'ın ayetlerini ve peygamberini yalanlamaları sebebiyle Allah, yaptıkları bu azgınlıklarına uygun olarak onları

Hadis, Kahire, 1945, s. 756.

²⁶ Nisa 4/35.

²⁷ Zemahşeri, *el Keşşaf*, I, 508.

²⁸ Nebe 78/26.

cezalandırmıştır. Buradaki vifak kelimesi yapılan amellere uygun olarak verilmiş bir cezadır.²⁹

V-f-k kelimesinin diğer bir türevi ise ayette "tevfik" şeklinde arayı bulma anlamında kullanılmıştır.

فَكَيفَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّ أَرْضَنَا لِلْإِحْسَانِ وَتَوْفِيقًا

“Bak nasıl, elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir musibete uğradılar, sonra sana geldiler, ‘Biz sadece iyilik etmek ve arayı bulmak istedik’ diye Allah’a yemin ediyorlar.”³⁰

Ayet münafıklarla ilgilidir. Münafık ile bir Yahudi arasındaki meselenin halli için Hz. Peygamber’e geldiler. Hz. Peygamber Yahudi lehine hüküm verince münafık bundan rahatsız oldu ve Hz. Peygamberden uzaklaştı. Hâlbuki hüküm vermesi için Hz. Peygambere geldiler fakat münafığın niyeti kendi lehine hüküm verdimkti. Hz. Peygamber’in hükmüne razı olmayan münafığı Hz. Ömer öldürünce diğerleri gelip diyetini istediler. Sonradan pişman oldular ama pişmanlıkları fayda vermedi.³¹ Ayette "tevfik" kelimesi arayı bulma, muatbık olma anlamında kullanılmıştır.

Diğer bir ayet ise Hz. Şuayb (a.s) ile alakalıdır. Hz. Şuayb (a.s) kavmine karşı muvaffakiyetin ancak Allah’ın elinde olduğunu şöyle ifade etmektedir.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيْتَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالَفَكُمْ إِلَّا مَا أَنهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

“(Şuayb) şöyle dedi: Ey kavimim! Söyleyin bakalım ya ben Rabbimden gelen bir beyyine üzere isem ve katından bana güzel bir rızık vermişse! Sizi yasakladığıma muhalif bir şey yapmak istemiyorum. Ben ancak gücüm yettiğince düzeltmek istiyorum. Muvaffakiyetim ancak Allah’ın yardımı iledir. Sadece O’na tevekkül ettim ve sadece O’na dönüyorum.”³²

²⁹ Beydavî, Envâru’t-Tenzil, V, 280. ; Neseî, Medâriku’t-Tenzîl, III,592.

³⁰ Nisa 4/62.

³¹ Neseî, Medâriku’t-Tenzîl, I,369.; Beydavî, Envâru’t-Tenzil, II, 81.

³² Hud 11/88.

"Hz. Şuayb'ın (a.s) kavmini hidayete erdirmesi, onların yanlışlarını düzeltmesinde muvaffak olmasını Allah'ın yardımı ile olabileceğini ifade etmiştir. Biz de hayatımızda başarımızın Allah'ın yardımıyla olduğunu, ondan beklememiz gerektiğini bilmek durumundayız. Çünkü muvaffakiyetin kaynağı Allah'tır. Hz. Şuayb (a.s) "*Muvaffakiyetim Allah'ın yardımına bağlıdır.*" ifadesiyle getirmiş olduğu mesajı halkına kabul ettirmek için bütün imkânlarını kullanarak, bütün gücüyle Allah'ın mesajını insanlara ulaştırmaya çalıştıktan sonra, muvaffakiyet için Allah'ın iradesinin de aynı yönde tecelli edeceğini, en başta kendisinin Allah'a dayanıp, güvendiğini belirtmiştir. Allah'a dayanıp güvenme noktasında "nasıl olsa Allah başarı nasip ederse başarırız" demek doğru bir anlayış değildir. Bütün zorluklara rağmen başarıya ulaşmak için çaba sarf etmemiz gerektiğini ve neticesini Allah'tan beklememiz gerektiğini anlıyoruz. Hz. Şuayb'ın ve diğer bütün elçilerin anlayışları bu yöndedir. Onların gayretleri, Allah'a olan samimi güvenleri ve bu güvenin verdiği tükenmez ümidin sonucudur."³³

Sonuç

Kur'an'da hızlân kelimesi "yardımdan mahrum bırakmak" anlamında kullanılmaktadır. Allah'ın asi kullarını yardımdan mahrum bırakması aciziyetten değildir. Çünkü Allah, her şeye kadirdir. Onun için aciziyet söz konusu değildir. Tevfik ise "kulunun amellerine uygun karşılık vermesi, başarıya ulaştırması ve istediği neticeyi vermesidir." Hızlân'ın ve tevfik'in merkezinde Allah vardır. Şunu da belirtmek gerekir ki Allah için muvaffakiyet vermek mecburiyet hali olmadığı ve hızlân da bırakması da aciziyetinden olmadığı gibi burada bir takım kurallar koymuştur. Mesela muvaffakiyetin amellere uygunluk arz etmesi. Kişinin gayreti ile de alakalıdır. Gayret etmeyenin durduk yere muvaffak olduğunu söylemek doğru değildir. İnsan gayret eder eğer onun için hayırlı bir durum ise Allah muvaffak eder.

³³ Demirkol, *Tefsirler Işığında Nasr Suresinin Tahlili*, s.11. Bayraktutan, *Tevbe Suresi 31. Ayet Bağlamından Rab Edinme Meselesi*, İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 9, 2017, s. 110.

Hızlân ise muvaffakiyetin aksine Allah'ın insandan yardımını kesmesidir. Bu durum sadece kafirler için geçerli olmayıp Müslümanlar için de geçerlidir. Gayret edenler yaptıkları gayretin karşılığını alırlar fakat netice olarak başarı olamayabilirler. Çünkü muvaffakiyet Allah'ın elindedir. Herkese çalıştığı için karşılığını vermek kanunu ilahinin adaleti gereğidir. Fakat muvaffak etmek Allah'ın dileğinde olan bir durumdur. Muvaffakiyetini vermediği yerde hızlân gerçekleşmiş olmaktadır. Buna şu örneği verebiliriz. Müslümanlar Bedir savaşında az kişiydiler. Buna rağmen Allah, onlara muvaffakiyet vermiş müşrikleri ise hızlân da bırakmasından dolayı Müslümanlar savaşı kazanmışlardı. Çünkü müşrikler Allah'ın isyan eden kullarıydı. Huneyn savaşında ise yeni Müslüman olmuş bazılarının çokluk gururu Allah'ın yardımının bir anlık kesilmesine sebep olmuştu. Bundan dolayı Müslümanlar ilk etapta yenilgiye uğradılar. Fakat Hz. Peygamber sayesinde Allah, yardımını göndermiş ve Müslümanlar muvaffak olmuşlardır. Müşrikler ise yine hızlân da kalıp mağlup olmuşlardır.

Biz de yaptığımız işlerin hakkını vermeye çalışmakla beraber muvaffakiyetin Allah'ın elinde olduğunu unutmamız gerekmektedir. Aynı şekilde ne kadar çalışsakta Allah'ı devre dışı bıraktığımız bir işte hızlânda kalıp mağlup olacağımız aşikardır. Dolayısıyla Allah'ı unutmak, devre dışı bırakmak hızlânda kalıp mağlubiyetin sebebi olduğu gibi Allah'ı hatırlayıp ona tevekkül ederek çalışmanın neticesi ise muvaffakiyettir.

Kaynaklar

Abdulkâ, Muhammed Fuad, *Mu'cemu'l-Müfrehes li Elfazi'l Kur'an*, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1945.

Alper, Hülya, "Tevfik", *DİA*.

Asım Efendi, Mütercim, *Kamusu Muhit Tercümesi*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2013.

Bayraktutan, Tevbe Suresi 31. Ayet Bağlamından Rab Edinme Meselesi, *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 9, 2017.

Beydavî, Abdullah ibn Ömer ibn Muhammed Nasıruddin, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, Dâru'l-İhya'i Turasi, Beyrut, 1997.

- Çelebi, İlyas "Hızlân" *DİA*.
- Çetin, Musa, "Hadisler Bağlamında Şiddet Olgusu", *DÜİFD*, sayı 2, 2015.
- Ezidi, Ebu Bekr Muhammed b. Hasen b. Derid, *Cumhur'l-Lugat*, Daru'l İlm, Beyrut, 1987.
- Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Endulusî, *Bahru Muhît*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1999.
- Ferahidî, Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, Dâru'l-Mektebeu'l-Hilal, Bağdat, 1985.
- Güneş, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mekteb Yayınları, 2011.
- Muhtar, Ömer Ahmed, *Mu'cemu'l Mevsui'yye li-Elfazi'l Kur'an'il Kerim ve Kıraatihi*, Müessestü's-Sutur, Riyad, 2002.
- Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi'u'l-Ahkâmî'l-Kur'an*, Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, Kahire, 1964.
- Oflaz, Abdulhalim, *Kur'an Tarihi Etrafındaki Düşünceler*, Yüzyüncü Yıl Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006.
- Sabunî, Muhammed Ali, *Safoetü't-Tefasir*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2001.
- Razî, Fahreddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, Dâru'l-İhya-i Turasi, Beyrut, 1999.
- İsfehâni, Ragıb, *Mufredat-u Elfazi'l-Kur'an*, Daru'l fikr. Beyrut, 2010.
- Vahidi, Ebu'l-Hasen b. Ahmed, *el-Veciz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz*, Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1995
- Taberî, Muhammed b. Cerir, *Câmi'u'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'ân*, Müessesetu'r-Risale, Beyrut, 2000.
- Zemahşeri, Ebu'l Kasım Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *el Keşşaf*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1987.